

فرجام این غفلت دورهمی

یک شعله، پیک نیک‌های روشن، کوهی از لباس و ساختمانی ۱۷ طبقه در قلب تهران که ۵۷ سال به حال خود رها شده بود. خطر ساعت ۷:۵۹ دقیقه صبح هشدار می‌دهد، خبری از سیستم اطفای حریق نیست. ۲۰۰ آتش‌نشان موفق به مهار شعله‌ها می‌شوند اما دقایقی نمی‌گذرد که بنای پیر مجدداً گر می‌گیرد و ساعت ۱۱:۱۵ به طور کامل فرو می‌ریزد. ۲۱ کشته، ۱۸۱ مصدوم و ۲۰۰۰ میلیارد تومان خسارت؛ رهاورد یک عمر غفلت دور همی.

به گزارش ایسکانیوز؛ روز ۳۰ دی ماه ۱۳۹۵ ساختمان پلاسکو نماد تجارت و مدرنیته تهران در کمتر از ۳.۵ ساعت به تاریخ پیوست؛ ساختمانی که اگر طبق استانداردهای روز جهان با آن رفتار می‌کردیم باید ۱۰۰ سال دوام می‌آورد و تازه بعد از ۱۰۰ سال مرمت می‌شد. اما کاری که ما با سرمایه و جان جوانان خود کردیم دیگر با هیچ ثروتی قابل جبران نیست؛ تنها نقطه افتخارآمیز این رویداد، فداکاری ۱۶ شهید واقعه پلاسکو بود که متاع جان را خالصانه اهدا کردند.

اما با این که برآورد دقیقی از خسارات وارده به ساختمان پلاسکو مشخص نشده، کارشناسان از ارقامی بین ۱۳۵۰ تا ۲۰۰۰ میلیارد تومان سخن می‌گویند. تاسف‌آورتر این که از کل ۵۶۰ واحد واقع در پلاسکو فقط ۱۶۰ واحد یعنی حدود ۲۵ درصد بیمه داشتند و بر اساس برآوردهای تقریبی می‌توان گفت کل تعهدات صنعت بیمه درباره آتش‌سوزی این ساختمان حدود ۴۰۰ میلیارد تومان است. با توجه به این که کل خسارت این حادثه در حدود ۲۰۰۰ میلیارد تومان پیش‌بینی می‌شود، بدیهی است که مبلغ خسارت بیمه، گوشه بسیار کوچکی از کل خسارت وارده به افراد را پوشش می‌دهد و با این اوصاف می‌توان گفت بسیاری از کسبه آن ساختمان پس از این حادثه کل سرمایه خود را از دست داده‌اند.

در واکاوی علت حادثه پلاسکو بیان شد آتش‌سوزی در طبقات فوقانی شروع شده، بعد با توجه به نبود سیستم اطفای حریق به سه چهار طبقه دیگر سرایت کرده و آتش طولانی مدت شده است. پایه‌های فلزی در آن طبقات نمی‌توانسته این قدر طولانی دوام بیاورد و نرم شده است. سپس کف‌های بتنی که طبیعتاً سنگین هم هستند بر اثر فشار بر روی پایه‌های فلزی به داخل حرکت کرده است. وزن سه چهار طبقه کف بتنی وقتی به پایین و وسط ساختمان هدایت شده با ضرب زیاد، طبقات دیگر را هم از بین برده است و سازه نتوانسته وزن ناگهانی را تحمل کند و بقیه طبقات هم فرو ریخته‌اند. بعضی می‌گویند اگر سازه بتنی بود بهتر دوام می‌آورد اما کارشناسان بیان می‌کنند تاب آوری سازه‌های بتنی هم زمان محدودی دارد و بر اثر آتش‌سوزی طولانی مدت، میلگردهای درون ستون‌های بتنی نرم می‌شود و ستون‌ها فرو می‌ریزند. پس بهترین راه حل، جلوگیری از ادامه حریق، قبل از گسترش آتش است. اما چه کسی باید ساختمان‌ها را در برابر آتش‌سوزی، ایمن کند؟ شهرداری؟ مالک؟ بهره‌بردار؟ وزارت راه و شهرسازی، وزارت کار یا دستگاه قضایی؟

پس از اولین ساعات حادثه که با جریحه‌دار شدن احساسات عمومی همراه شده، اولین تلاش‌های مجموعه‌های ذیربط برای شانه خالی کردن از مسوولیت شروع می‌شود. شهرداری توپ را به زمین بهره‌بردار می‌اندازد، بهره‌بردار به صاحب سرقفلی پاس می‌دهد، صاحب سرقفلی پس از یک استپ سینه توپ را به زمین وزارت کار و رفاه اجتماعی می‌اندازد، وزارت کار توپ را به زمین وزارت راه و شهرسازی قل می‌دهد، این وزارتخانه هم با یک بغل پای نرم مجدداً به شهرداری پاس می‌دهد و این دور باطل ادامه پیدا می‌کند. همه‌ی ابزارهای تبلیغاتی را برای آن که ثابت کنیم آدم‌های خوبی هستیم به کار می‌گیریم، بعد قول می‌دهیم از این به بعد ایمنی ساختمان‌ها را جدی

بگیریم اما احتمالاً پس از یک دوره غلیان احساسات، مجدداً همه چیز فراموش می‌شود.

اما آنچه مسلم است این که هر یک از شش دستگاه مذکور وظایفی داشته‌اند که قطعاً در هر مرحله کم‌کاری‌هایی صورت گرفته است. شهرداری باید در ساخت و سازها از مهندسان دارای صلاحیت استفاده کند که البته در مورد پلاسکو با توجه به قدمت بنا این مساله منتفی است. با این حال شهرداری موظف بوده ساختمان را به طور دائم پایش کند و هشدارهای لازم را به سازمان‌های مرتبط بدهد که بنا بر گفته مسوولان شهرداری ۱۴ بار به مالک اخطار داده؛ اخطارهایی که به دلیل نبود ضمانت اجرایی، اعتنایی به آن نشده است.

از سوی دیگر طبق قانون ۱۳۶۹ بررسی و تحقیق پیرامون اشکالات ساختمان‌ها به وزارت کار واگذار شده است. این نقطه آغاز موازی کاری است تا علت پاسکاری را بهتر درک کنیم. بعد از تذکر این دو نهاد اگر اقدامی از سوی مالک صورت نگیرد ساختمان باید پلمب شود اما این که ضابط قضایی چه کسی باشد مشخص نیست؟ وجود پله‌های متعدد در اجرای قانون، نشان از عمق بی‌توجهی ما به ایمنی کلان‌شهرهای نسبتاً مدرن دارد؛ کلان‌شهرهایی بیش از نیم قرن قدمت دارند و در حال ورود به دوره فرسودگی درونی هستند. اما علی‌رغم این که از ۴۰ نوع بلایای طبیعی شناخته شده جهان ۳۱ نوع در ایران اتفاق افتاده و سالانه ۱۹۰۰ نفر در حوادث ساختمانی کشته می‌شوند هنوز بحث مقاوم‌سازی و ایمن‌سازی جدی گرفته نمی‌شود. یک قانون تحت عنوان مقررات ملی ساختمان داریم که هیچ‌کس در جهت عملیاتی شدن مبحث ۲۲ آن اقدام نکرده است؛ تا جایی که هیچ آماری از ساختمان‌های غیرایمن تهران وجود ندارد. لذا وقتی شناسایی نکردیم، حتماً در جهت جلوگیری آن هم نمی‌توانیم اقدام کنیم.

سال ۱۳۶۹ به دنبال زلزله مهیب رودبار که ۳۵ هزار نفر کشته شدند، دو نهاد سازمان نظام مهندسی و ستاد بحران تشکیل شد. برای اینکه در امر مقاوم سازی ساختمانها باید چه کرد. به دنبال آن قانون نظام مهندسی ساختمان در سال ۱۳۷۴ تدوین شد. بر این اساس بنا شد مقررات ملی تدوین شود. مقررات ملی اصول لازم الاجرا در سراسر کشور است که برای تمام افراد حوزه ساخت و ساز، مراجع صدور پروانه، کارفرمایان و حتی بهره برداران لازم الاجرا است. هدف ایمنی، بهداشت و صرفه جویی در انرژی است؛ دقیقاً چیزی که ما هم اکنون در تهران به آن نیاز داریم.

داده‌های ساختمانی شهر تهران نشان می‌دهد از نظر تعداد کل ساختمان و تیپ‌های ساختمانی (منظور واحد‌های مسکونی که مرکز آمار ایران در سرشماری مسکن بدان استناد می‌کند نیست) حدود ۱۲۰۰۰۰۰ دستگاه است، که حدود نصف این تعداد ساختمان‌های اسکلت دار (فولادی یا بتنی) و نصف دیگر ساختمان‌های بنائی، نیمه اسکلتی و مواردی از این قبیل است که در برابر زلزله مقاومت لازم را نخواهند داشت.

بررسی‌های اولیه نشان می‌دهد که در صورت وقوع زلزله با بزرگای ۷ ریشتر در شهر تهران و یا حاشیه‌های آن (که گسل‌های عدیده‌ای وجود دارد) بیش از ۶۰ درصد ساختمان‌های بدون اسکلت و یا نیمه اسکلتی آسیب جدی خواهند دید و این امر یعنی تخریب بیش از ۳۰۰۰۰۰ ساختمان و یا تخریب حدود یک میلیون واحد مسکونی، اداری، تجاری، که معرف عمق بحران زلزله تهران است.

رئیس پژوهشکده ساختمان و ابنیه فنی مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی می‌گوید: در شهر تهران، مناطق ۱۰ (غرب نواب، جنوب خیابان آزادی، خ کمیل و امام خمینی، شمال شرق میدان شمشیری)، منطقه ۱۷ (جنوب منطقه ۱۰ و محدوده بین غرب نواب، شرق سعیدی، جنوب خ قزوین و شمال خ زمزم)، منطقه ۱۴ (محدوده شرق و جنوب شرق تهران، ضلع جنوب پیروزی، شمال شرق میدان خراسان، غرب بسیج مستضعفان) و منطقه ۸ (محدوده‌های مجیدیه، نارمک، تهران پارس و ...) دارای بیشترین تراکم جمعیت ساکن هستند.

به گفته‌ی علی بیت‌اللهی، علاوه بر تراکم جمعیت، جمعیت کل در مناطق شهری تهران نیز بعنوان یکی از عناصر مهم در معرض خطر بسیار مهم است. بررسی نشان می‌دهد که مناطق ۴ (این منطقه در شمال شرق تهران دارای وسعت بیشتری نیز بوده و محدوده‌های نظیر شمیران نو، شهرک امید، ازگل، مسیر بزرگراه‌های امام علی و صیاد شیرازی در بر می‌گیرد)، ۵ (شمال غرب تهران، یکی از مناطق وسیع شهر تهران که محدوده‌های نظیر شهرک اکباتان، کوی فردوس، پارک ارم، میدان علامه جعفری، باغ فیض، شهر زیبا، جنت آباد، پونک و حصارک و ... را شامل می‌گردد) و ۱۵ (واقع در جنوب شرق تهران، محدوده‌های افسریه، بعثت، خاوران و ...) دارای بیشترین تعداد جمعیت ساکن هستند.

از سوی دیگر علاوه بر ساختمان‌های قدیمی و فاقد کیفیت و مقاومت در برابر زلزله، دسترسی و حمل و نقل در بافت فرسوده نیز معضل بزرگی است. محدوده‌های با عرض معابر کمتر از ۶ متر مشکل حمل و نقل و عبور و مرور جدی در روزهای عادی را دارند که این امر در صورت رخداد زلزله به مراتب بیشتر و منطقه باصطلاح قفل خواهد شد. عملیات امداد و نجات غیر ممکن و ساعات طلائی امداد مصدومان با معضل ترافیک و عبور و مرور از دست خواهد رفت. در شهر تهران مناطقی مانند منطقه ۱۰ (بین نواب و آزادی و خیابان قزوین)، منطقه ۱۲ (بازار، ۱۵ خرداد، مولوی و ...) منطقه ۱۷ (جنوب منطقه ۱۰، بین قزوین و زمزم)، جنوب شرق منطقه ۷، غرب منطقه ۱۴، منطقه مرکز و شمال غرب منطقه ۱۶، منطقه ۲۰، ۱۸، ۱، ۳ و ۶ بطور پراکنده، غرب منطقه ۸ و ۱۹ و منطقه ۴ بطور پراکنده دارای معابر کمتر از ۶ متر بطور ویژه هستند. اغلب این مناطق هم دارای تراکم جمعیتی بالا و هم ساختمان‌های با کیفیت نازل است.

بیت‌اللهی با تاکید بر خطرپذیری سازه پلاسکو اظهار کرد: ساختمان پلاسکو ساختمان اول و آخر تهران نیست که در وضعیت خطرناک قرار دارد. از این نوع سازه با این نوع وضعیت از نظر خطرپذیری در تهران زیاد داریم. در بازار تهران و اطراف همین ساختمان، پاساژهای مختلفی با قدمت بالا وجود دارد. همچنین با توجه به اینکه مالکیت این ساختمانها خصوصی است در این نوع مالکیت، مدیریت ساختمان باید قوی عمل کند و اقدامات ایمنی را رعایت کند.

وی بر نقش ارگانهای دخیل در امر پایش مستمر ایمنی ساختمانها تاکید و تصریح کرد: از نظر الزامات اجرایی ساختمانهای موجود و قدیمی، پلیس ساختمان به شدت مغفول مانده است. طبق مبحث ۷ و ۲۱ مقررات ملی ساختمان موارد ایمنی باید رعایت شود، فرض را بر این می‌گذاریم که برای ساختمانهای جدیدالتاسیس این مباحث جدی گرفته می‌شود اما ساختمانهای قدیمی به شدت مغفول مانده که رسالت مطبوعاتی و ملی ما ایجاب می‌کند ایمنی را رعایت کنیم تا دچار وضعیتی مشابه ساختمان پلاسکو نشویم.

منبع: ایسنا

دریافت کننده: نازنین میرزایی انتشاردهنده: آرش محمدی

۴۰۲/۱۰۱